

ДО ПИТАННЯ ПРЕВЕНЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ШЛЯХОМ ЗМІН У НАВКОЛИШНІЙ ІНФРАСТРУКТУРІ

Вдовиченко О. М.

Актуальність заявленої у статті проблеми зумовлена тим, що під час забудови або реконструкції міста міська влада практично не бере до уваги сучасні моделі поліцейської діяльності, зокрема поліцейську діяльність, тобто превенцію злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі, яка показала свою ефективність у всьому світі.

Дослідження проводилось у рамках науково-дослідницької роботи кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ.

Метою статті є комплексний аналіз проблеми застосування моделі поліцейської діяльності як превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі в українській правоохоронній системі.

Методи. Для досягнення поставленої мети дослідження використано низку методів, а саме: теоретичний для вивчення й аналізу службової документації, науково-методичної та навчальної літератури, узагальнення інформації для визначення теоретико-методологічних основ дослідження; логічного аналізу для формулювання основних понять та проведення класифікації; діалектики для встановлення змісту й особливостей складових елементів впровадження та застосування поліцейської діяльності щодо превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі; емпіричні методи для узагальнення практичного досвіду, спостереження та обговорення.

Результати. У статті констатовано, що через недостатнє знання міською владою сучасних засобів захисту практично не запроваджується модель поліцейської діяльності з превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі, у зв'язку з чим в українському суспільстві залишаються невирішеними безпекові проблеми та є низький рівень довіри до правоохоронних органів. Зазначені проблеми можна вирішити шляхом інтерпретації принципів та концепції проєктування та управління фізичним середовищем. Розглянуто застосування превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для багатоквартирного будинку та громадського парку. Доведено, що використання навколишнього середовища може відповідати тим самим цілям безпеки, що і фізичні та технічні методи захисту.

Зроблено висновок, що необхідно вжити заходів щодо підвищення обізнаності власників будинків,

збудувників, архітекторів та містобудівників з концепціями та принципами моделі поліцейської діяльності щодо превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для мінімізації можливостей вчинення злочинів.

Ключові слова: превенція, поліцейська діяльність, превенція злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі.

Vdovychenko O. M. On the issue of crime prevention through environmental design

Relevance. The relevance of the problem stated in the article is due to the fact that during the construction or reconstruction of the city the city authorities do not take into account modern models of policing, including policing Prevention Through Environmental Design, which has proven effective worldwide.

The study was conducted as part of research work of the Department of Administrative Police of Odesa State University of Internal Affairs.

The purpose of the article is a comprehensive analysis of the problem of applying the model of policing of Prevention Through Environmental Design in the Ukrainian law enforcement system.

Methods. To achieve this purpose, a number of methods were used, namely: theoretical – for the study and analysis of official documentation, scientific and methodological and educational literature, generalization of information to determine the theoretical and methodological foundations of the study; logical analysis – to formulate the basic concepts and classification; dialectics – to establish the content and features of the constituent elements of the implementation and application of policing of Prevention Through Environmental Design; empirical methods used for generalization of practical experience, observation and discussion.

Results. The article states that due to insufficient knowledge of modern means of protection by the city authorities, the model of police activity is practically not implemented. Bodies that can be overcome by interpreting the principles and concepts of design and management of the physical environment. The application of Prevention Through Environmental Design for an apartment building

and a public park is considered. It has been proven that the use of the environment can meet the same safety objectives as physical and technical methods of protection.

It is concluded that it is necessary to take measures to raise awareness of homeowners, developers, architects and urban planners about the concepts and principles of the model of policing of Prevention Through Environmental Design to minimize the possibility of crime.

Key words: *prevention, policing, Crime Prevention Through Environmental Design.*

За останнє десятиліття в Україні, попри військові дії на сході та анексію Автономної Республіки Крим, спостерігається підйом будівництва житлових масивів у містах, з'являються нові й реконструюються старі квартали. Особливо це помітно у великих містах, таких як Київ, Одеса, Харків, Дніпро, Львів.

Згідно з дослідженням соціологічної групи «Рейтинг» жителі міст-адміністративних центрів областей України (в Донецькій області – Маріуполь, в Луганській області – Северодонецьк) не задоволені якістю життєвого простору. Середня оцінка задоволеності дворами та прибудинковими територіями становить 2,8 із 5,0, дорогами – 2,5 із 5,0, тротуарами – 2,7 із 5,0, умовами паркування – 2,2 із 5,0, вуличним освітленням – 3,3 із 5,0, парками і скверами – 3,5 із 5,0. Середня оцінка доступності для осіб з інвалідністю становить 2,0 із 5,0 [1].

Зазвичай відповідні плани забудови або реконструкції міська влада розробляє, практично не беручи до уваги сучасні моделі поліцейської діяльності, зокрема поліцейську діяльність з превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі, яка показала свою ефективність у всьому світі.

Різні аспекти поліцейської діяльності досліджували такі вчені, як В.В. Білоус, В.В. Марков, О.В. Одерій, Ю.Ю. Орлов, М.В. Корнієнко, К.С. Бельський, І.А. Горшеньова, С.М. Гусаров, М.В. Корнієнко, К.Ю. Ісмайлов, А.Т. Комзюк, О.Є. Користін, В.А. Некрасов, Х.П. Ярмакі та інші.

Метою статті є комплексний аналіз проблеми застосування моделі поліцейської діяльності з превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі в українських реаліях.

Дослідження проводилося на основі практичного досвіду, який був отриманий на керівних посадах Головного управління Національної поліції України в Одеській області під час здійснення професійної діяльності.

Для досягнення вказаної мети була використана низка наукових методів, а саме: теоретич-

ний для вивчення та аналізу офіційної документації, науково-методичної та навчальної літератури, узагальнення інформації для визначення теоретико-методологічних основ дослідження; логічний аналіз допоміг сформулювати основні поняття та класифікацію; конкретно-історичний для демонстрації динаміки розвитку; діалектика для встановлення змісту та особливостей моделі поліцейської діяльності; емпіричні методи для узагальнення практичного досвіду, спостереження та обговорення.

Дослідження проводилося в рамках науково-дослідницької роботи № 0114U004013 «Забезпечення прав та свобод громадян в адміністративній (поліцейській) діяльності» кафедри адміністративної діяльності поліції Одеського державного університету внутрішніх справ.

Перш ніж перейти до розгляду питання особливостей превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі, а також питання про те, як саме можна використовувати зазначену модель, наведемо декілька класифікацій. І тут треба зазначити, що наведені нижче моделі не мають чітко виражених кордонів, оскільки кожна з них має різні стратегічні цілі, сильні та слабкі сторони. Вони можуть доповнювати одна одну та використовуватися одночасно.

Отже, дослідники методології правоохоронної діяльності розкривають п'ять моделей поліцейської діяльності [2, с. 17; 3, р. 15-28; 4, р. 14-15]:

- традиційну поліцейську діяльність (Traditional policing);
- соціально орієнтовану поліцейську діяльність (community policing or Community-oriented policing);
- проблемно орієнтовану поліцейську діяльність (problem-oriented policing (POP));
- комп'ютерну статистичну поліцейську діяльність (Computer statistics model (CompStat));
- поліцейську діяльність, керовану аналітикою (ILP).

У своїх навчальних матеріалах Інтернаціональна асоціація кримінальних аналітиків (ІАСА) під час опису термінології, концепцій та процесів кримінального аналізу наводить таку класифікацію поліцейських (правоохоронних) моделей діяльності [5, р. 37]:

- правоохоронна діяльність на основі оперативних даних;
- правоохоронна діяльність на основі прогнозів;
- правоохоронна діяльність на основі даних (Data-Driven Policing/DDACTS);
- модель підзвітності;

– правоохоронна діяльність, орієнтована на потреби громад;

– правоохоронна діяльність, орієнтована на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP);

– профілактика скоєння тяжких злочинів шляхом зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень (модель «Broken Windows / розбитих вікон»);

– превенція злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED);

– централізована та децентралізована моделі.

Є також інші класифікації моделей поліцейської діяльності, які наводять як національні експерти, так і міжнародні організації та вчені. Такі класифікації мають дещо різні назви, але за своїм змістом вони є схожими. З огляду на це ми не ставимо завдання розмежувати різні поняття за формою та однаковим змістом, оскільки це вийде за межі нашого дослідження. Саме тому деякі моделі поліцейської діяльності будуть мати різні назви.

Перейдемо до особливостей моделі поліцейської діяльності щодо превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі (Crime Prevention Through Environmental Design). Зазначена модель зосереджена на управлінні фізичним плануванням і використаннім рукотворного середовища для зменшення числа злочинів і страху перед злочинністю, а також для поліпшення якості життя. Елементами моделі є контроль доступу у вигляді закритих в'їздів, нагляд у вигляді камер відеоспостереження, територіальне розмежування у вигляді огороження певних об'єктів і споруд.

Функція кримінального аналізу в моделі превенції злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури полягає не у дослідженні того, де відбуваються злочини або хто їх вчиняє. У цій моделі розглядаються більшою мірою питання «що?» та «чому?». Тобто чому злочини трапляються в одному місці, а не в іншому? Які елементи середовища сприяють привабливості злочинної діяльності? Які зміни можна внести в найближче та навколишнє середовище для зменшення порушень громадського порядку [6].

Що стосується технологій, які можуть використовувати аналітики, то це 3D-картографування, що динамічно візуалізує рівень злочинності з багатовимірної точки зору [7].

Превенція злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі – це більше, ніж решітки на вікнах, пункти охорони, камери чи паркани. Попе-

редження злочинності передбачає систематичну інтеграцію проєктування технологій та операцій для захисту трьох найважливіших активів – людей, інформації та власності. Захист цих активів викликає занепокоєння і його слід розглядати протягом усього процесу проєктування та будівництва.

Найефективнішим, найменш витратним способом забезпечення безпеки, звісно, є проєктування. Дизайнери, яких закликають вирішувати проблеми безпеки та злочинності, повинні вміти визначати вимоги безпеки, знати технології безпеки та розуміти архітектурні наслідки потреб безпеки.

Зміни у навколишній інфраструктурі передбачають створення середовища для зменшення можливості та страху скоєння злочину. Цей підхід до проєктування безпеки відрізняється від традиційної практики запобігання злочинам, яка зосереджена на забороні доступу до цілі злочинцю, таких як замки, сигналізація, огорожа та ворота. Превенція злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі використовує можливості природного контролю доступу, спостереження та територіального зміцнення. Природне та нормальне використання навколишнього середовища може відповідати тим самим цілям безпеки, що і фізичні та технічні методи захисту.

Стратегія превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі реалізується через такі методи:

– електронні методи (електронний доступ та виявлення вторгнень, електронне спостереження, електронне виявлення, а також сигналізація та електронний моніторинг та контроль);

– архітектурні методи (архітектурне проєктування та планування, планування ділянки та озеленення, вивіски та контроль за переміщеннями);

– організаційні методи (робоча сила, поліція, охорона та програми місцевого спостереження).

Що стосується концепцій, які реалізуються у запобіганні злочинам, то тут необхідно виділити:

– **природний контроль доступу, який передбачає** зменшення можливостей злочинності шляхом заборони доступу до цілей злочинця та створення уявлення про ризик злочинців. Це досягається шляхом проєктування вулиць, тротуарів, під'їздів та сусідніх воріт для позначення громадських маршрутів та використання структурних елементів для запобігання доступу до приватних територій;

– **природне спостереження.** Ідеться про концепцію дизайну, призначену для того, щоб зловмисників можна було легко помітити.

Протидія злочинності: проблеми практики та науково-методичне забезпечення

Природному спостереженню сприяють функції, які забезпечують максимальну видимість людей, місць для паркування та під'їздів. Прикладами є двері та вікна, які виходять на вулиці та паркувальні майданчики, зручні для пішоходів тротуари та вулиці, парадні під'їзди та належне нічне освітлення. Базовий рівень освітлення повинен дозволяти ідентифікувати обличчя на відстані близько 10 метрів для людини з нормальним зором. Також необхідно використовувати більше світильників із меншою потужністю, а не менше світильників з більшою потужністю, що допоможе зменшити глибокі тіні та уникнути надмірних відблисків;

– **територіальне зміцнення.** Фізичний дизайн може створити або розширити сферу впливу. У цьому середовищі користувачі розвивають почуття територіального контролю, тоді як потенційні правопорушники сприймають цей контроль і відмовляються від своїх злочинних намірів. Територіальному зміцненню сприяють особливості, які визначають лінії власності та відрізняють приватні простори від громадських. Ідеться про ландшафтні насадження, дизайн тротуарів, обробку воріт та огорожі. Це пов'язано з відчуттям сусідства *гордістю за місце* та територіальним зміцненням. Територію потрібно утримувати в належному стані, тому що чим більше занедбаною є територія, тим більшою є імовірність злочинної діяльності. Наприклад, світильники слід захищати від випадкового вандалізму засобами захисту від вандалів;

– **управління та обслуговування.** Важливо підтримувати мікрорайони та резиденції у належному робочому стані. Обладнання та матеріали, що використовуються у житловому приміщенні, слід проєктувати або вибирати з урахуванням безпеки та надійності. Наприклад, рослинний матеріал слід вибирати відповідно до його розміру під час дозрівання, щоб уникнути блокування.

Наведемо приклади застосування превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для багатоквартирного будинку.

1. Природний контроль доступу:

– балконні перила ніколи не повинні бути виготовлені з твердого, непрозорого матеріалу або мати висоту більше 110 см;

– необхідно визначати входи на парковку з бордюрами, озелененням та/або архітектурним дизайном і перекривати тупикові зони парканом або воротами;

– загальні входи в будівлі повинні мати замки, які автоматично блокуються під час закриття дверей;

– обмежте доступ до будівлі не більше двох точок.

2. Природне спостереження:

– зробити зовнішні двері видимими з вулиці або сусідів та добре освітленими;

– усі 4 фасади будівлі повинні мати вікна. Розмістити будівлі так, щоб вікна та двері одного блоку були видимими з вікон інших блоків;

– необхідно обладнати окремі місця для паркування для відвідувачів;

– місця для паркування та проходи повинні бути добре освітленими;

– зона відпочинку повинна бути видною з безлічі вікон та дверей;

– урни для сміття не повинні створювати сліпі місця або схованки;

– чагарник повинен мати висоту не більше 90 см для чіткої видимості, а крони дерев не повинні бути нижче 2 м 40 см.

3. Територіальне зміцнення:

– потрібно визначити лінії власності з озелененням або огорожами після стовпів, але тримати кущі та огорожі низькими, щоб забезпечити видимість з вулиці;

– зробити акцентні входи в будівлі з архітектурними елементами та освітленням та/або особливостями ландшафту;

– дверні ручки розмістити на відстані 1-го метру від вікон;

– чітко ідентифікувати всі будівлі та житлові одиниці з добре освітленими номерами адрес висотою мінімум 5 дюймів;

– загальні дверні прорізи повинні мати вікна та бути під контролем мешканців;

– поштові скриньки повинні бути поруч із відповідними місцями проживання.

Також наведемо приклади застосування превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для громадського парку.

1. Природний контроль доступу:

– обмежити доступ до району без повного відключення його від сусідніх. Однак потрібно так проєктувати вулиці, щоб запобігти перекриттю транспорту;

– обробка бруківки, посадки та особливості архітектурного дизайну, такі як колонні ворота, можуть відвести відвідувачів подалі від приватних територій;

– пішохідні доріжки повинні залишатися відкритими та спрямовувати рух відвідувачів за безпечним маршрутом.

2. Природне спостереження:

– ландшафтний дизайн не повинен створювати сліпі плями або схованки;

– відкриті зелені насадження та зони відпочинку повинні бути відкритими та такими, що проглядаються з сусідніх будинків;

– використовувати вуличне освітлення для пішоходів у районах з великою їх кількістю.

3. Територіальне зміцнення:

– проєктувати ділянки, вулиці та будинки, щоб заохотити взаємодію між сусідами;

– використовувати акцентні входи зі зміною висоти вулиць, різними матеріалами для вимощення та іншими особливостями дизайну;

– чітко визначати місця проживання з поштовими скриньками, які мають 1 м у висоту та добре освітлюються;

– лінії власності мають бути визначені огорожею з опорними стовпами, воротами та насадженнями для спрямування пішохідного руху [8].

Таким чином, на сьогодні в Україні через недостатнє знання сучасних засобів захисту практично не запроваджується модель поліцейської діяльності з превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі, у зв'язку з чим в українському суспільстві досі залишаються не вирішеними безпекові проблеми та є низький рівень довіри до правоохоронних органів. Такі проблеми можна подолати шляхом інтерпретації принципів та концепції проєктування та управління фізичним середовищем. Так, необхідно вжити заходів щодо підвищення обізнаності власників будинків, забудовників, архітекторів та містобудівників з концепціями та принципами моделі поліцейської діяльності з превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для мінімізації можливостей вчинення злочинів. Також у статті наведено приклади застосування превенції злочинів шляхом змін у навколишній інфраструктурі для багатоквартирного будинку та громадського парку.

Література

1. Концепція державної політики та план з її реалізації по досягненню цілі 10.1. «Українці живуть у комфортних містах та селах» Програми діяльності Кабінету Міністрів України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom->

[convers/elektronni-konsultatsiyi-z-gromadskisty/](https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-)
[kontseptsiya-derzhavnoyi-politiki-ta-plan-z-yiyi-realizatsiyi-po-dosyagnennyu-tsili-10-1-ukrayintsi-zhivut-u-komfortnih-mistah-ta-selah-programi-diyalnosti-kabinetu-ministriv-ukrayini.](https://www.minregion.gov.ua/base-law/grom-)

2. Поліцейська діяльність, керована розвідувальною аналітикою. *Довідник керівника поліції* : навчальний посібник / Користін О.Є., Пефтієв Д.О., Пеньков С.В., Некрасов В.А. ; за заг. ред. М.Г. Вербенського. Київ : Видавництво «Людмила», 2019. С. 17.

3. Bell Peter, Congram Mitchell. Intelligence-Led Policing (ILP) as a Strategic Planning Resource in the Fight against Transnational Organized Crime (TOC). *International Journal of Business and Commerce*. Vol. 2. No. 12 (2013). P. 15-28.

4. Руководство ОБСЕ по полицейской деятельности на основе оперативных данных и информации. ДТНУ/ОСВПД, издание 13, Вена, 2017. С. 14-15.

5. Exploring Crime Analysis: Readings on Essential Skills / K. Gallagher, J. Wartell, S. Gwinn, G. Stewart. Overland Park, Kansas, USA. 2019. P. 115.

6. . Función del análisis criminal en modelos modernos de actividad policial / M.V. Korniienko, V.V. Horoshko, I.M. Gorbanov, K.Y. Ismailov. *Cuestiones Políticas*. 2021. № 39 (68). P. 415-426. URL: <https://www.produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/35425>.

7. Rengert G., Henderson K., Mattson M. Campus security: Situational crime preventijn in high-density environments. Monsey, NY : Criminal Justice Press. 2001.

8. Building Resilience: Crime Prevention Through Environmental Design. URL: <https://www.wbdg.org/resources/crime-prevention-environmental-design>.

9. Crime Prevention Through Environmental Design Guidebook. URL: https://rems.ed.gov/docs/Mobile_docs/CPTED-Guidebook.pdf.

*Вдовиченко О. М.,
старший викладач кафедри адміністративної
діяльності поліції
Одеського державного університету
внутрішніх справ*